

Živa RAVNIKAR
Darja MATJAŠEC
Milan KOBAL

Določanje vedut Škofje Loke in smernice za njihovo ohranjanje

Prispevek predstavlja rezultate magistrske naloge^[1], ki obravnava problematiko izginjanja značilnih vedut v srednjeveški Škofji Loki, ki se s svojo vedutno podobo uvršča med najpomembnejša in najbolj ohranjena srednjeveška mesta pri nas. Kljub dvignjeni strateški legi in vzgibom ohranjanja mestne podobe zaradi primanjkljaja vzvodov in neučinkovitega zagotavljanja ohranjanja podobe mesta mestne vedute še danes izginjajo. Naloga obravnava teoretično in praktično poglobljen pristop določanja vedut mesta. Z uporabo digitalnega modela vidnosti je predlagano celovito kartiranje vedut, ki povezuje geografski informacijski sistem GIS s prostorskim načrtovanjem. Usklajevanje interesov in vrednotenje posegov v prostor naj bi temeljilo na transparentnih postopkih odločanja, ki upoštevajo ravnotežje med razvojem in varstvom prostora. V nalogi je tako pre-

dlagana metoda izbora, vrednotenja in kartiranja vedut za njihovo ohranjanje. Vrednotenje je potekalo na podlagi večstopenjske lestvice pripisovanja ocen, končna razvrstitev izbranih vedut v razrede pa je bila med drugim osnova za nadaljnje opredeljevanje smernic za posamezna območja namenske rabe in za zemljiške parcele, ki se pojavljajo znotraj meja posameznih vedutnih koridorjev. Za ohranitev predlaganih vedut so namreč nujna jasna določila rabe prostora in usmeritve strukturne oblikovanosti prostora.

Ključne besede: veduta, vrednotenje vedut, varstvo in razvoj, usmeritve

1 Uvod

Kulturna dediščina je skupek podedovanih vrednot in izraža procese družbe in zgodovine tudi v prostoru. Posreduje znanje in izkušnje preteklih obdobij in posamezniku omogoča krepitev kulturne identitete. Kulturna dediščina Škofje Loke je pomemben del podobe mesta, saj s svojo ohranjenostjo priča o značilnem srednjeveškem razvoju tega. Kljub varstvenim načelom naj bi se kulturna dediščina obravnavala kot razvojni dejavnik in prostorski potencial. Dediščina je namreč s »svojo raznovrstnostjo in kakovostjo pomemben socialni, ekonomski, vzgojni in identifikacijski potencial« (Zavod za varstvo, 2008). Da lahko kulturna dediščina prispeva k razvoju, mora biti vzpostavljena povezava med varovanjem in razvojem oz. mora biti dediščina razvojno naravnano upravljana. Prepoznavanje večplastnosti razvojnega potenciala in posledično kapitala varovanih območij je ključni vzvod za doseganje varovalno-razvojnih ciljev. Z aktiviranjem razvojnih potencialov in lokalnih razvojnih virov pasivno varstvo preide v aktivno. Razvoj in varstvo, na prvi pogled nezdržljiva pojma, se sočasno pojavljata v prostoru. Marušič (2001) koncept iskanja ravnotežja med ekonomskimi, naravnimi in kulturnimi vrednotami razvojnih

in varstvenih silnic imenuje ustvarjalno varstvo. V tej besedni zvezi se skriva bistvo krajinskega planiranja, ki usklajuje razvoj in varstvo v prostoru. Golobič tako krajinsko planiranje opredeli kot »preprečevanje ali vsaj omejevanje degradacije okolja na minimum, medtem ko, kolikor je le mogoče, ustvarjalno odgovarjamo na človekove razvojne potrebe« (Golobič, 2014).

Podoba mesta lahko omogoča kakovost bivalnega okolja, posamezniku pa poistovetenje s prostorom. Ohranjanje kulturnih vrednot, pogledov na določeno pomensko celoto oz. ohranjanje vedut je v sodobnem času še posebej pomembno. Močni procesi globalizacije namreč prinašajo vse večje poenotenje naših mest ter izginjanje tradicionalnega in lokalnega (Počkar idr., 2009). Ustrezen prostorski razvoj mora prostor obravnavati kot skupni – družbeni razvojni vir, v katerem so interesi enakopravno in trajnostno zastopani. Dobro upravljana kulturna dediščina se v prostorski in socialni kontekst lahko ustrezno vključuje in s svojo varovalno naravnostjo ne zavira razvoj območja.

Slika 1: Karta Razvoj poselitve Škofje Loke (vir: Ravnikar, 2018)

Vedute so posredno zavarovane z akti o razglasitvi kulturnih spomenikov. Kulturna dediščina je namreč po Zakonu o kulturni dediščini (ZVKD-1) varovana z vpisom dediščine v register in s pridobitvijo statusa spomenika. Specifične zahteve varstva kulturne dediščine se vključujejo v prostorsko načrtovanje tako, da se pri načrtovanju upoštevajo varstveni režimi zavarovanih območij, kulturnih spomenikov in njihovih vplivnih območij. Ta so v zakonu (ZVKD-1) opredeljena kot »širša okolica nepremičnega spomenika ali dediščine, katerih namen je varstvo prostorske integritete, pričevalnosti in dominantnosti dediščine«. Varstvo vedut je opredeljeno v občinskih prostorskih načrtih posameznih občin (OPN) in služi kot podlaga za izvedbene prostorske akte na ravni občine. V tekstualnih delih OPN je varstvo vedut posredno zastopano znotraj terminov ohranjanja prepoznavne podobe naselij in varovanja kakovostnih značilnosti naselij in krajin. Posamezne vedute znotraj občin so le okvirno opredeljene z dikcijo »varujejo naj se kvalitetni pogledi na naselje« brez opredelitve razgledišč, ki pa je fizično opredeljivo območje, s katerega je vidna veduta. Ker vedute v prostorskih aktih niso določene kot fizično opredeljivo območje, dejansko niso dovolj zavarovane, zato v prostoru tudi izginjajo.

Poskusi ohranjanja vedut Škofje Loke so se začeli leta 1963, ko je bil sprejet Odlok o zaščiti zgodovinskega območja mesta Škofja Loka. Izdelana urbanistična dokumentacija je pozneje služila kot del strokovnih podlag za izdelavo strategije prostorskega razvoja Občine Škofja Loka. V dokumentaciji

je opredeljena pomembnost ohranjanja nepozidanih zemljišč med naselji, da bi se ohranilo čim več »značilnih in estetsko učinkovitih pogledov na mesto«. Posamezna naselja so se kljub temu spojila in zakrila vedute. Leta 1988 je Škofja Loka pridobila status kulturne dediščine, vendar urbanistični razvoj mesta kulturne dediščine še vedno ne upošteva dovolj. To je razvidno iz neustrezne gradnje in neustreznega načrtovanja odprtega prostora mesta (predimenzionirane stavbe, neustrezne zasaditve, oblikovanje in vzdrževanje objektov, neustrezno umeščeni enostavni objekti in objekti za oglaševanje ipd.).

Težave v praksi nastajajo, ker vedutni koridorji pogosto segajo zunaj meja zavarovanih območij spomenikov in njihovih vplivnih območij. Veduta je namreč definirana kot pogled na nekaj, kar je formalno težje opredeljivo. Ker je pogled subjektiven pojem, si ga v prostorskem načrtovanju in določilih varovanja vsak lahko razlaga v svojo korist, zato sta poleg obstoječih varstvenih režimov potrebni tudi fizična določitev razgledišča spomenika in določitev meje vedutnega koridorja.

2 Delovne hipoteze

V nalogi so opredeljene hipoteze, da je zaradi dvignjene lege starega mestnega jedra Škofje Loke in škofjeloškega gradu vedute mogoče ohranjati, da se najznačilnejše vedute lahko ohranjajo znotraj zelenega sistema mesta z vzpostavljanjem in oblikovanjem koridorjev, ki pomenijo odprti prostor, in da je izginjanje vedut mesta posledica preohlapnih določil glede

njihovega varovanja; zavarovani so le staro mestno jedro in posamezni objekti v njem, manjka pa celovita obravnava vedut na mesto v veljavnih prostorskih aktih.

3 Metode določanja vedut Škofje Loke

3.1 Zgodovinska analiza

Staro mestno jedro Škofje Loke je v urbanistično in arhitekturnem pogledu izjemen dosežek kulturne dediščine. S svojo vedutno podobo se mesto uvršča med najpomembnejše primere zgodovinsko-urbanističnega in arhitekturnega razvoja slovenskih mest (Avguštin, 1988). Kot navaja Avguštin (1988), ima Škofja Loka več skupnih točk z značilnimi srednjeveškimi mesti, vendar ji njena dvignjena, strateška lega omogoča večjo prepoznavnost in ohranjenost srednjeveške podobe. V nalogi je z analizo starih fotografij in razglednic prikazan zgodovinski razvoj mesta. Utemeljeni so razlogi za ohranjanje mestne podobe in opredeljene njene značilne prostorske elemente.

Slika 2: Škofja Loka v 17. stoletju (vir: neznani avtor, 1698, cit. po Loški muzej, 2017)

Slika 3: Mesto po prvi svetovni vojni. Danes tu stoji Demšarjevo naselje (neznani avtor, po prvi svetovni vojni, cit. po Loški muzej, 2017).

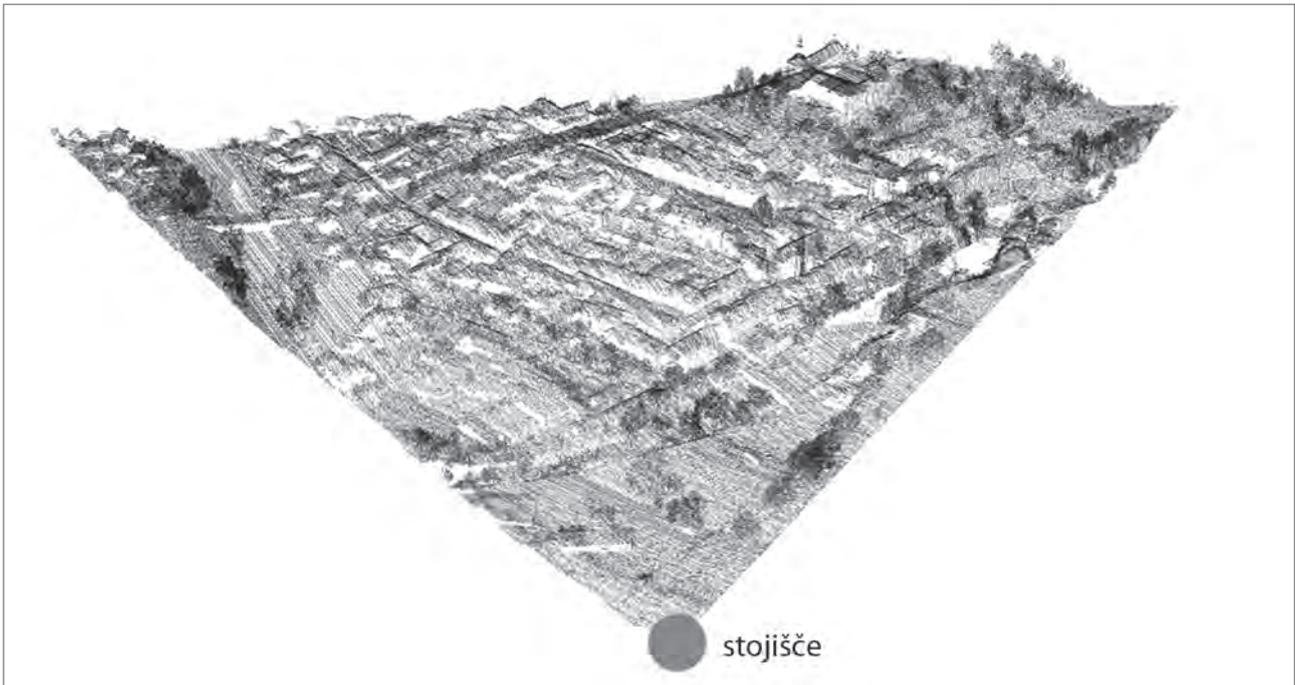
Odločilen trenutek za nastanek srednjeveškega mesta Škofja Loka je bila lega ob pomembni fevdalni postojanki. Obdanost mesta z rečnim tokom je mestu pod vznožjem vzpetine Kranjecelj omogočila varno zavetje pred nevarnim zunanjim vplivom.

Srednjeveška mesta so pogosto opredeljevali tudi vrednostni poudarki, saj v vedutah prevladujejo predvsem zvoniki, simboli cerkvene moči, kot protiutež pa se jim pridružijo grajska poslopja z obzidjem in stolpi. Poleg zvonikov in gradu so pogoste tudi meščanske hiše, vzporedne ulice, ozki prehodi in sklenjeno stavbno tkivo, saj je bil srednjeveški prostor znotraj obzidja zelo dragocen. Od 13. stoletja naprej so značilni tudi samostani, dvorci, kašče in mestni špitali. Meščanske hiše lahko kažejo izjemno barvitost ornamentalno in figuralno poslikanih fasad, kar je značilnost tudi »pisane Loke«. Škofjo Loko so nekoč opredeljevala tudi srednjeveška predmestja, kot deli mestnih pristav, vendar o njihovi primarni ohranjenosti danes težko govorimo. Prav tako mestno obzidje in obrambni stolpi danes v taki podobi na žalost niso več vidni, medtem ko rečni tok, grad, mestno tkivo z vrednostnimi poudarki in zeleno zaledje Kranclja predstavljajo današnjo srednjeveško podobo Škofje Loke.

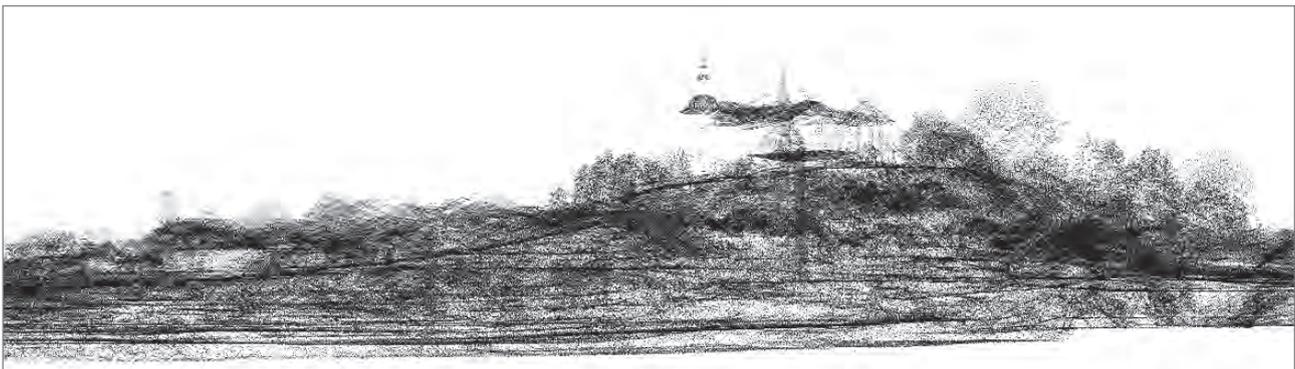
3.2 Analiza vidnosti

V praksi varovanja vedut prihaja do težav zaradi nedefiniranih meja vedutnih koridorjev, zato je bil naslednji ključen korak naloge opredelitev razgledišč – območij, iz katerih je vidna mestna veduta. To je omogočila analiza vidnosti, ki je bila narejena z digitalnim modelom vidnosti v programu GIS. Uporaba geografskih informacijskih sistemov (GIS) je od začetkov pomembnih del uporabniških rešitev geoinformacijskih sistemov (Davidson idr., 1993) in ima velik potencial za uporabnost v prostorskem načrtovanju.

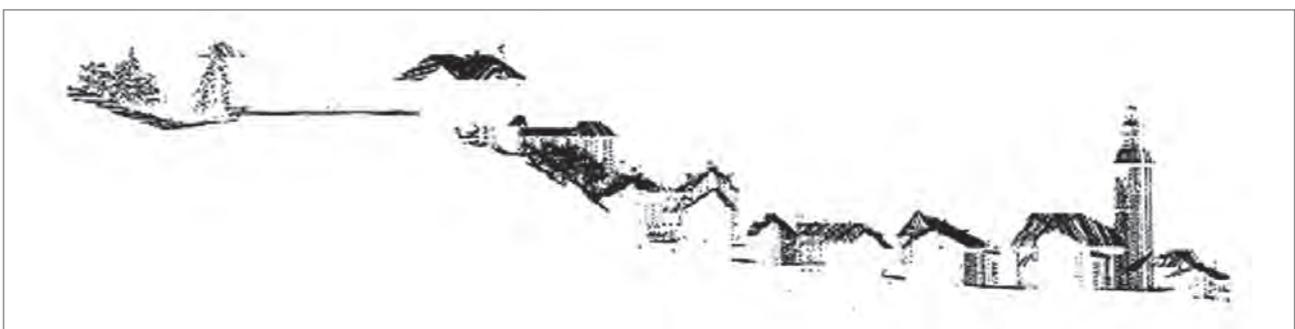
Za analizo vidnosti v Škofji Loki so bili kot osnova vključeni podatki laserskega skeniranja površja, ki so za celotno območje Slovenije prosto dostopni na spletni strani eVode. Lasersko skeniranje površja je metoda daljinskega pridobivanja prostorskih podatkov iz zraka, pri kateri podatke o zemeljskem površju pridobimo na podlagi odboja laserskih žarkov. Laserski skener, ki je nameščen na zračno plovilo, oddaja laserske žarke, ki se potem odbijejo ali od tal ali od katere druge ovire, npr. drevesne krošnje, zgradbe, žice električnega omrežja. Laserski skener beleži čas vračanja odbitih laserskih žarkov, zato lahko iz položaja skenerja in časa potovanja laserskega žarka izračunamo mesto odboja v 3D-prostoru. Lidarski podatki so po končanem snemanju prikazani kot oblak točk.

Slika 4: Oblak točk, prikazan kot 3D-model (vir: Ravnikar, 2018).

Slika 5: Površje, prikazano kot oblak točk. (vir: Ravnikar, 2018).

Slika 6: Oblak točk, prikazan v prerezu. (vir: Ravnikar, 2018).

3.2.1 Uporabljeni podatkovni sloji in izračun vidnosti v ArcMAP

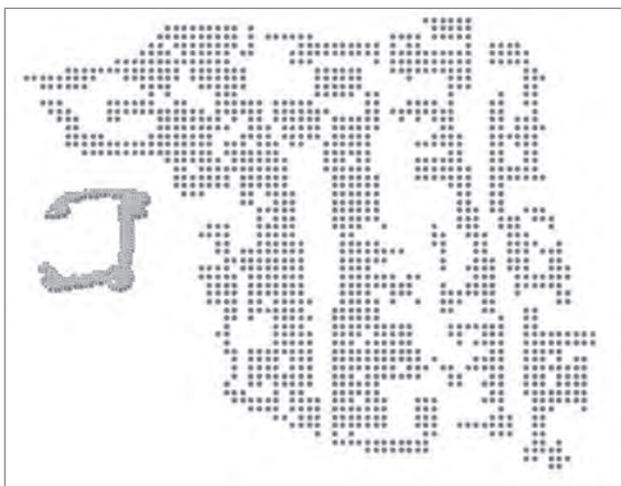
Za analizo vidnosti je bil v ArcMAP 10.5 izdelan rastrski digitalni model površja z velikostjo slikovne celice $1\text{ m} \times 1\text{ m}$, ki predstavlja osnovni podatkovni sloj pri analizi vidnosti. Vidnost gradu je izračunana tako, da je objekt gradu predstavljen s 1.045 točkami (1 točka predstavlja 1 m^2 površine gradu), staro mestno jedro pa s 1.402 točkami (1 točka predstavlja 25 m^2). Tako je srednjeveška podoba Škofje Loke v modelu vidnosti predstavljena z 2.443 točkami. Ker tehnologija Lidar

temelji na pridobivanju prostorskih podatkov iz zraka, so vse te točke locirane na strehah objektov.

V modelu vidnosti so zajeta vsa območja znotraj radija 3 km, iz katerih je vidna srednjeveška podoba mesta. Določitev meje radija je opredeljena s terenskim ogledom, ki dokazuje, da se mestne vedute zunaj določenega radija ne pojavljajo. Glede na to, da se naloga osredotoča na javno dostopen prostor, so bila v ta namen iz prostorskega modela vidnosti izločena območja, ki prikazujejo vidnost mestnih vedut iz objektov in drevesnih krošenj.

3.2.2 Kartiranje razgledišč

Kartiranje razgledišč je potekalo na podlagi analize vidnosti in terenskega ogleda. Mestne vedute so vidne z nepozidanih odprtih prostorov mesta in okoliških vrhov vzpetin. Te sicer omogočajo mestne vedute, vendar zaradi obvladljivosti podatkov niso bile vključene v obravnavo. Terenski pregled je pokazal tudi nekatera odstopanja od analize vidnosti. Srednjeveška podoba je v modelu opredeljena kot množica točk, ki so locirane na strehah objektov. Do odstopanja prihaja na razglediščih, ki v modelu vidnosti predstavljajo visoko število videnih točk, na terenu pa so vidni le vrhovi streh. Do odstopanja prihaja tudi zaradi prevelike razdalje med razglediščem in objekti srednjeveške podobe. Ker se naloga osredotoča le na javno dostopen prostor, je sledilo kartiranje 42 razgledišč, ki se pojavljajo na površinah cest, poti, zelenih površinah, trgih in območjih, namenjenih gradnji.

Slika 7: Mestna podoba, predstavljena z 2.443 točkami (vir: Ravnikar, 2018).

Slika 8: Digitalni model vidnosti pokaže vsa območja, s katerih je vidna vsaj ena točka mestne podobe (vir: Ravnikar, 2018).

Opomba: Siva barva prikazuje razgledišča, s katerih je vidna vsaj ena točka (1 m^2 gradu ali 25 m^2 mestnega jedra). S temnejšimi odtenki sive število videnih točk narašča. Črna barva predstavlja razgledišče s 1.514 videnimi točkami, kar predstavlja 59,7-odstotno vidljivost vseh točk gradu in mestnega jedra.

3.3 Vrednotenje vedut

Članek upošteva pomen usklajevanja dveh navidezno nasprotnojučih si družbenih procesov, razvoja in varstva, zato so razlogi za zavarovanje razgledišč jasno opredeljeni. Koraki odločanja morajo biti namreč jasno opredeljeni, prav tako cilji in vrednostni sistem, ki so podlaga za oblikovanje meril. Zunanji opazovalec lahko namreč vedno sodeluje pri nastajanju oz. razumevanju rešitve (Marušič idr., 1998).

Izbor razgledišč temelji na modelu večkriterijskega vrednotenja na podlagi predlaganih meril:

- Staro mestno jedro: merilo zajema vrednotenje vedut glede na število elementov mestne podobe, ki so zajeti v vedutnem koridorju.
- Zgodovinska poteza: vrednotenje glede na lokacijo razgledišča, saj so zgodovinske prostorske poteze v Škofji Loki še danes pomembne prometne povezave, znamenite vstopne točke v stari del mesta, mostovi in pretočne ulice z nanizanimi osrednjimi dejavnostmi.
- Javni značaj: ovrednotena je stopnja javnega značaja razgledišč oz. stopnja prisotnosti opazovalcev vedut.
- Velikost razgledišča: vrednotenje glede na velikost razgledišča, saj dolžina sekvence pogleda omogoča različno intenziteto doživljanja gledanega.
- Prisotnost kulturnih entitet: vrednotenje glede na prisotnost drugih kulturnih spomenikov, ki so poleg srednjeveške podobe zajeti v veduti.

Merilo, ki bi ocenjevalo razgledišče glede na prisotnost vizualno motečih elementov, ki degradirajo veduto, namenoma ni

Preglednica 1: Vrednotena razgledišča, razvrščena v tri razrede.

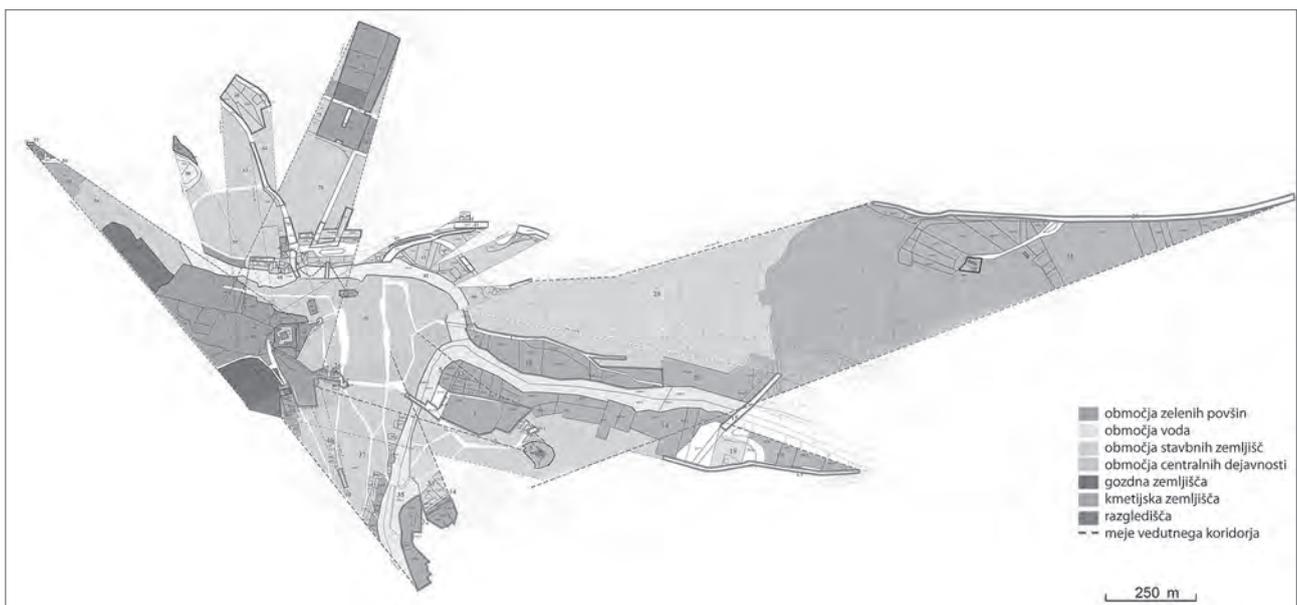
Potencial	Seštevek ocen vrednotenja (%)	Razgledišče
najvišji potencial	> 74 %	12, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 28, 29, 30, 32, 42
velik potencial	54–73 %	4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 19, 23, 25, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40
najnižji potencial	< 53 %	1, 2, 3, 7, 16, 17, 18, 24, 26, 27, 31, 38, 41

Vir: Ravnikar, 2018

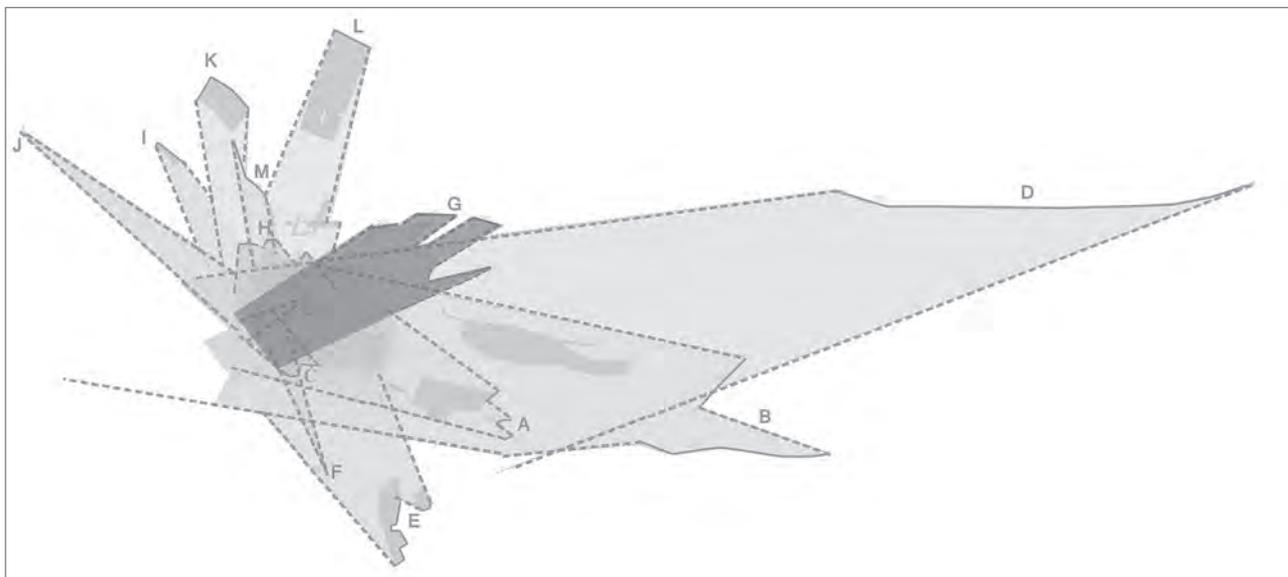
bilo vključeno. Za tovrstne prostorske intervencije so namreč v naslednjih korakih predlagane smernice za posamezen vedutni koridor. Za vrednotenje vedut je bil uporabljen linearni model vrednotenja s petstopensko vrstnilno lestvico. Ta pristop omogoča obdelovanje večjega števila kazalnikov, je preprost in temelji na predpostavki, da so kazalniki med seboj neodvisni, ocene pa primerljive (Golobič, 2012). Seštevek ocen vrednotenja razvrsti razgledišča v tri razrede glede na skupno oceno vrednotenja. Namen vrednotenja je bila izločitev razgledišč (razred z najmanjšim potencialom), pri katerih je srednjeveška podoba sicer prisotna, vendar kakovost vidnega, lastnosti in potencial razgledišča ne zadoščajo za vzpostavitev varovanih vedutnih koridorjev.

3.4 Predlog varovanja vedut

Predlagamo zavarovanje 33 razgledišč (vedute z najvišjim in velikim potencialom). Posamezna razgledišča so združena v 14

Slika 9: Zemljiškim parcelam v 14 vedutnih koridorjih so predpisani določila rabe prostora in usmeritve strukturne oblikovanosti prostora, ki naj bi jih lastniki parcel upoštevali (vir: Ravnikar, 2018).

Slika 10: Shematski prikaz lokacije vedutnega koridorja G (vir: Ravnikar, 2018)

vedutnih koridorjev glede na podobnost kompozicije mestne vedute. Za ohranitev vedutnih koridorjev so določene usmeritve oblikovanja in vzdrževanja prostora. Vsem zemljiškim parcelam v 14 vedutnih koridorjih so predpisana jasna določila rabe prostora in usmeritve strukturne oblikovanosti prostora, ki naj bi jih lastniki parcel upoštevali. Usmeritve so lahko zelo specifične, na primer »višina drevnine na zemljiški parceli naj ne presega višine napušča objekta«, ali le splošne, na primer »prenova objekta naj ne odstopa od obstoječega stanja«.

Predlog usmeritev in smernic, ki se nanašajo na vse predlagane vedutne koridorje:

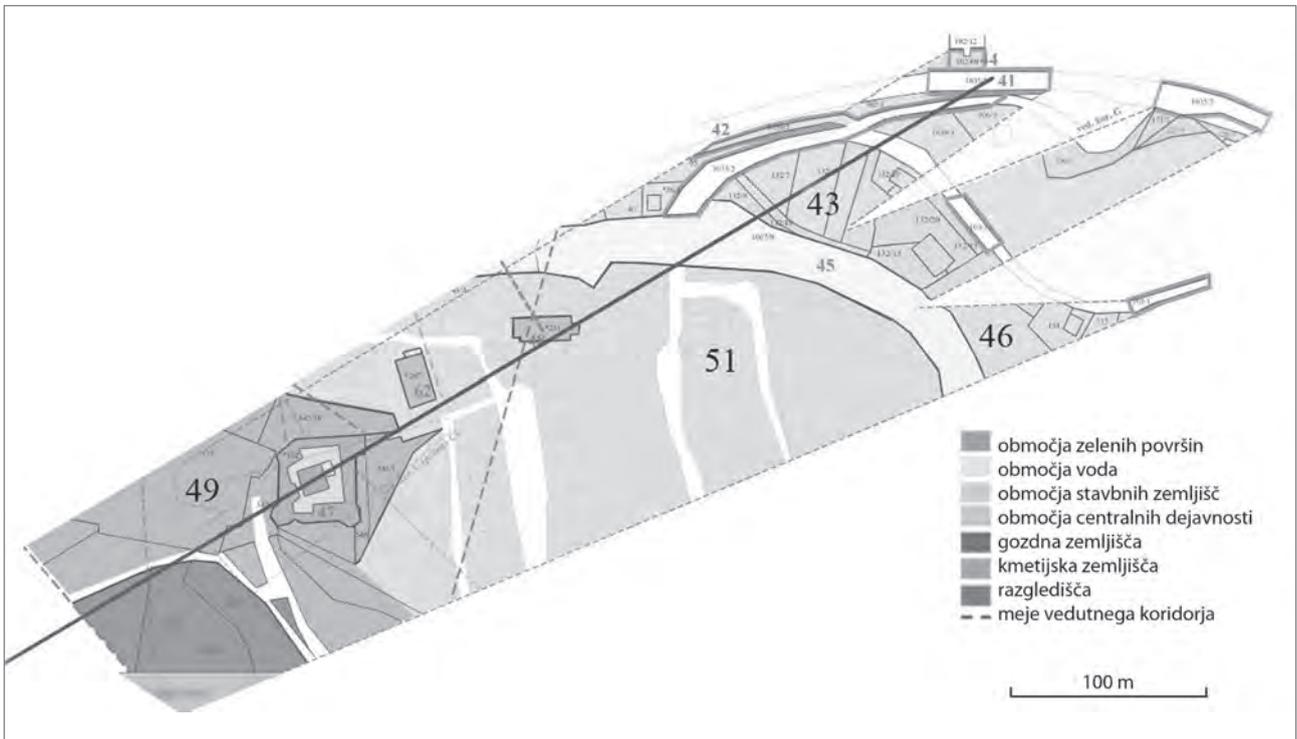
- Na območjih prometnih površin naj vizualno ne prevladujejo prometno-tehnične rešitve, cestni prostor naj bo ustrezno oblikovan.
- Znotraj vedutnih koridorjev je prepovedano postavljanje objektov in naprav za oglaševanje. Objekti in naprave za obveščanje in usmerjanje so dovoljeni, vendar ne smejo okrniti mestne vedute.
- Prostori za zbiranje komunalnih in gospodinjstkih odpadkov naj bodo ustrezno zamaskirani.
- Na območjih zelenih in kmetijskih površin, ki omogočajo mestno veduto, sta prepovedana gradnja stavb in umeščanje kmetijskih objektov. Sajenje posamezne drevnine je dovoljeno, če se ohranijo fragmenti vedute.
- Za posamezna območja (oznaka v usmeritvah *UR) naj se upošteva natečajna rešitev podjetja Ravnikar Potokar arhitekturni biro d. o. o., ki je leta 2013 prejelo prvo nagrado na natečaju *Ureditev odprtih javnih površin starega mestnega jedra škofje Loke ter ureditev obrežja obeh Sor.*
- Stavbe kulturne dediščine naj se prenavljajo v skladu z zahtevami varstva kulturne dediščine.

V nadaljevanju so v prispevku prikazane metode določanja enega izmed vedutnih koridorjev (vedutni koridor G) in smernice za njegovo ohranjanje.

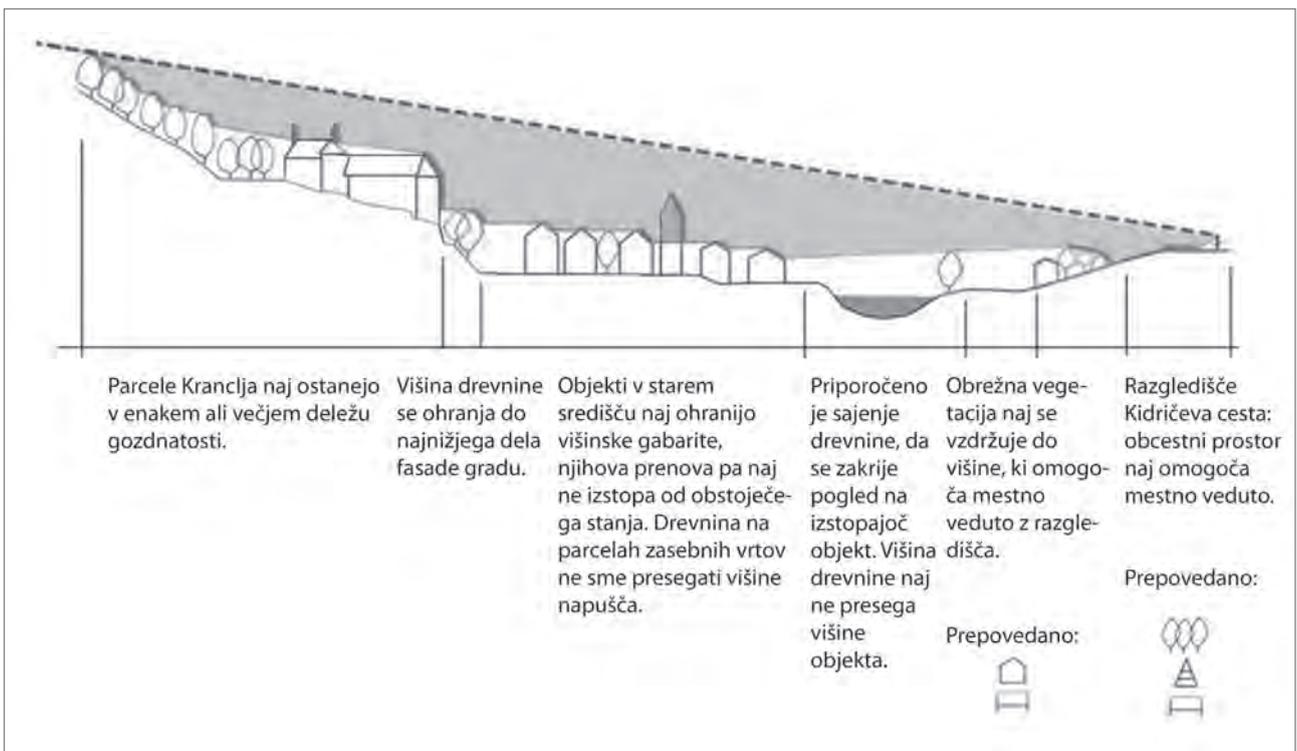
Razgledišča vedutnega koridorja G so ovrednotena z najvišjo oceno (74 %) in so vstopna točka v mesto, ki že od 18. stoletja povezuje mesto z zunanjimi vasi. Stopnja javnosti značaja razgledišča je ocenjena z najvišjo oceno, saj je Kidričeva cesta prometna cesta, na kateri je veliko pešcev in kolesarjev. Razgledišča omogočajo daljše doživljanje srednjeveške podobe, ki sestoji iz štirih vidnih srednjeveških prvin: Škofjeloški grad, mestno tkivo, zeleno zaledje Kranclja in vrednostni poudarek (zvonik cerkve sv. Jakoba in zvonik nunske cerkve).

Slika 11: Fotografija vedutnega koridorja G (vir: Ravnikar, 2018)

Slika 12: Prikaz vedutnega koridorja G (vir: Ravnikar, 2018)

Slika 13: Shematski prikaz metode opredeljevanja usmeritev, določil rabe prostora (vir: Ravnikar, 2018)

Posamezne usmeritve in določila za vedutni koridor G (prikazano le na nekaj primerih):

1. Območje 43

- (a) Namenska raba: osrednja območja centralnih dejavnosti
- (b) Zemljiške parcele št. 95, 40, 102/1, 132/7, 132/4, 106/3, 1039/3, 120/3, 106/1, 121/2 in 121/9:
- Zemljiška parcela št. 95: dodatno sajenje drevnine ni dovoljeno.
 - Obrežna vegetacija na zemljiških parcelah št. 132/9 in 132/19 naj se vzdržuje do višine, ki omogoča mestno veduto z razgledišča 41 in 42.
 - Zemljiški parceli št. 132/7 in 132/4 naj dopuščata mestno veduto z razgledišča 42, zato drevored na severni strani ceste ni dovoljen.
 - Na zemljiških parcelah št. 1039/3 in 106/3 je priporočljivo sajenje drevnine, da se zakrije pogled na vidno izstopajoč objekt na zemljiški parceli št. 132/20.
 - Na zemljiški parceli št. 120/3 se odstranijo borovci, ki zakrivajo veduto.
 - Drevnina na zemljiških parcelah št. 106/1, 121/2 in 121/9 naj omogoča pogled na strehe mestnega tkiva, vidne z razgledišča 41.
 - Višina novih objektov in drevnine na zemljiških parcelah št. 132/20 in 132/15 ne sme presegati višine objekta na zemljiški parceli št. 132/15. V primeru preurejanja območja bencinske črpalke, ki trenutno onemogoča mestno veduto, naj nova ureditev ne onemogoča več mestne vedute.

2. Območje 46

- (a) Namenska raba: stanovanjske površine
- (b) Zemljiški parceli št. 134 in 135:
- Višina drevnine na zasebnih vrtovih naj ne presega višine objektov. Objekti naj ohranijo višinske gabarite, njihova prenova pa naj ne izstopa od obstoječega stanja.

3. Območje 49

- (a) Namenska raba: območje zelenih površin Park
- (b) Zemljiške parcele št. 645/18, 548/1, 546, 537, 538 in 536:
- V grajskem parku naj ostane enako ali večje število dreves.

4. Območje 51

- (a) Namenska raba: osrednja območja centralnih dejavnosti
- (b) Zemljiške parcele št. 1051/2, 1051/3, *200/2^[2], 184/1, 184/3, 184/2, 180/4, *355, 183, 184/1, 180/1, 609/1, 610/1, 614, 615/2, 617/17, 618/3, 181/1, *43/2,

181/2, 618/7, 179/4, *42, *41/2, 179/5, 617/15, 617/3, 617/4, 615/1, 623/1, 617/5, 618/5, 619/5 in 619/5:

- Na zasebnih zemljiščih naj drevnina ne presega višine napušča stavbe. Območje klavnice na zemljiških parcelah št. 619/1, 619/3 se preuredi v parkovno površino.

4 Sklep

Prispevek prikazuje metodo določanja vedutnih koridorjev in smernice za njihovo ohranjanje v Škofji Loki, saj mestne vedute zaradi preohlapnih določil in pomanjkanja vzvodov za učinkovito ohranjanje izginjajo. Naloga predlaga celostni pristop k varstvu vedut. Znotraj vedutnih koridorjev in razgledišč določi omejitve in usmeritve za rabo prostora in strukturno oblikovanost tega. Predlog bi lahko služil kot strokovna podlaga, ki bi jo bilo treba vključevati v upravljanje prostora na ravni občine. Prednost predloga zavarovanih vedutnih koridorjev se kaže v fizično določenih mejah vedutnih koridorjev in njihovih razgledišč, saj vedute ne predstavljajo neopredeljenih pogledov. S pregledom pravnih osnov varovanja vedut naloga potrди tezo, da je »izginjanje vedut mesta posledica preohlapnih določil glede zavarovanja vedut; zavarovani so le staro mestno jedro in posamezni objekti v njem, manjka pa celovita obravnava vedut na mesto v veljavnih prostorskih aktih«. V praksi prihaja so težav, ker vedute niso jasno opredeljene in vedutni koridorji pogosto segajo izven meje zavarovanih območij kulturne dediščine. Spomeniki so sicer varovani tudi znotraj vplivnih območij, katerih namen je varstvo prostorske integritete, pričevalnosti in dominantnosti dediščine, vendar razgledišča niso definirana. Poleg obstoječih varstvenih ureditev so zato potrebni fizična določitev razgledišča, določitev meje vedutnega koridorja ter jasna določila rabe prostora in oblikovanja na zemljiških parcelah znotraj vedutnega koridorja.

Naloga utemelji in dopolni tezo, da se »najbolj značilne vedute lahko ohranjajo znotraj zelenega sistema mesta z vzpostavljanjem in oblikovanjem koridorjev, ki predstavljajo odprt prostor v mestu«. Zeleni sistem je v tezi razumljen kot sistem bolj ali manj povezanih območij odprtega prostora znotraj in zunaj mesta, za katerega veljajo tudi določeni ukrepi. Večina razgledišč je tako na zelenih površinah, katerih dejanska raba sovпада z namensko rabo v OPN. V okviru namenske rabe zelenih površin veljajo določene splošne usmeritve in omejitve, vendar je za ohranitev mestnih vedut potrebna vzpostavitev zavarovanih vedutnih koridorjev. Zelene površine s svojo odprtostjo omogočajo mestne vedute, za njihovo ohranitev pa je potrebna tudi opredeljena strukturna oblikovanost prostora.

Naloga znotraj zavarovanih vedutnih koridorjev opredeli namensko rabo prostora, številsko označbo zemljiških parcel in

številsko označbo območja, za katero so opredeljene usmeritve in določila rabe prostora, ki lastnikom zemljišč nalagajo omejitve, ki jih morajo upoštevati za ohranitev mestnih vedut. Usmeritve so lahko specifične (višina drevnine naj ne presega višine napušča) ali le splošne (prenova objekta naj ne odstopa od obstoječega stanja). Predlog varovanja mestnih vedut bi lahko služil kot strokovna podlaga, ki jo je treba vključevati v upravljanje prostora na ravni občine.

Teza »zaradi dvignjene lege starega mestnega jedra Škofje Loke in škofjeloškega gradu je vedute možno ohranjati« je s prikazanimi prerezi čez vedutne koridorje in z zgodovinsko analizo v nalogi potrjena. Višja lega srednjeveškega mesta je delovala v korist ohranjene podobe, vendar pa naloga za celovito in učinkovito zaščito mestnih vedut predlaga vzpostavitev zavarovanih mestnih koridorjev. Odpravile bi se dosedanje težave z izginjanjem vedut zaradi nejasnih fizičnih meja mestnih vedut. Vedutni koridorji tako ne bi več predstavljali neopredeljenih pogledov, ki naj bi se ohranjali, temveč omejitve rabe in oblikovanja prostora za ohranitev znamenite podobe mesta.

.....
Živa Ravnikar
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
E-pošta: zivar@uir.si

Doc. Darja Matjašec
Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Ljubljana
E-pošta: darja.matjasec@bf.uni-lj.si

Doc. dr. Milan Kobal
Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana
E-pošta: milan.kobal@bf.uni-lj.si

Opombe

^[1] Ravnikar, Ž. (2018): *Določanje vedut Škofje Loke in smernice za njihovo ohranjanje*. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo.

^[2] Oznaka * pred številko parcele pomeni oznako stavbne parcele.

Viri in literatura

Avguštin, C. (1988): *Škofja Loka*. Ljubljana, Založba Obzorja.

Brezar, Z., Ivanič, L., Matjašec, D. (2019): *Simpozij o oglaševanju v javnem prostoru* (okrogla miza, tipkopis 17. 10. 2019).

Davidson, D. A., Watson, A. I., Selman, P. H. (1993): An evaluation of GIS as an aid to the planning of proposed developments in rural areas. V: Mather, P. M. (ur.), *Geographical Information Handling: Research and Applications*, str. 251–259. London: Wiley.

Golobič, M. (2012): *Krajinsko planiranje in analize ranljivosti*. Študijsko gradivo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo.

Golobič, M. (2014). *Landscape potentials and limitations for land use on karst: Revitalization of abandoned agricultural land using sustainable farming method and animal health (international workshop for students)*. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Veterinarski fakulteta.

Greater London Authority. (2012): *London View Management Framework – supplementary planning guidance*. London.

Jukka, J. (1999): *A history of architectural conservation*. Oxford, Butterworth-Heinemann.

Loški muzej: Arhivsko gradivo. Škofja Loka.

Marušič, J., Ogrin, D., Jančič, M., Bartol B., Jug, M. (1998): *Metodološke osnove I. Uvodni zvezek*. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor RS.

Marušič, J. (2001): *Krajinsko planiranje. Gradivo za priročnik za krajinsko planiranje. Teoretske osnove in praksa*. Ljubljana, Biotehniška fakulteta.

Odlok o zaščiti zgodovinskega področja mesta Škofja Loka (1963). Loški razgledi, 10(1).

Počkar, M., Andolšek, S., Popit, T., Lakota, A. B. (2009): *Uvod v sociologijo*. DZS.

Ravnikar, Ž. (2018): *Določanje vedut Škofje Loke in smernice za njihovo ohranjanje*. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo.

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (2008): *Strokovne zasnove varstva kulturne dediščine za območje občine Škofja Loka*. Ljubljana.

Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1). Uradni list Republike Slovenije, št. 16/2008.

Zakon o urejanju prostora (ZUreP-2). Uradni list Republike Slovenije, št. 61/2017.